

КАДАЛА В.В., голова Юридичної клініки «Правовий захист»

к. ю. н., доцент, доцент кафедри господарсько - правових дисциплін та економічної безпеки

Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК БАЗОВИЙ ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІНСЬКОГО ЦИКЛУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність. Суб'єкти господарювання проводять свою діяльність з урахуванням різних чинників впливу, серед яких визначаються фактори негативного спрямування. На даний час в Україні проводяться воєнні дії, які спровоковані російською федерацією проти України. Наслідком воєнних дій є поява чинників, які ускладнили або зробили неможливим виконання раніше укладених угод з комерційними партнерами через втрату логістики, призвели до суттєвих інфляційних коливань в циклах забезпечення підприємницької діяльності виробничими ресурсами, з одночасним негативним впливом на ціновий сегмент власної продукції, відбулося збільшення ціни транспортних послуг та підвищилася торгівельна націнка для продукції, котра реалізується через торгівельну мережу. Проте, зазначені негативні фактори впливу не є вичерпаними так, як суб'єкти господарювання мають ряд проблем з реалізацією продукції, робіт, послуг через зниження рівня платоспроможності населення, котре виступає потенційним покупцем.

Враховуючи зазначене актуалізується проблема підвищення дієвості внутрішніх факторів управління на основі впровадження такої системи контролю, яка б забезпечила роботу резервного механізму суб'єктів господарювання.

Законодавець надав ряд правових ініціатив, які в певній мірі створюють більш сприятливі умови проведення підприємницької діяльності суб'єктами господарювання в умовах воєнного стану. Проте самі представники підприємницького сектору мають покращити виконання функціональних обов'язків особами, які задіяні в проведенні контрольних дій у складі комісій внутрішньогосподарського контролю. Все обумовлене свідчить про актуальність та сучасність обраного напрямку дослідження.

Результати дослідження. Проблема внутрішньогосподарського контролю підприємств не є новою, проте не втрачає своєї актуальності та набирає особливої гостроти в умовах воєнного стану. Чисельні наукові праці, монографічні та дисертаційні дослідження, які присвячено питанням внутрішнього контролю суб'єктів господарювання вказують на існування проблем, які підлягають вирішенню. До складу науковців, які переймаються питаннями внутрішньогосподарського контролю варто включити А.В. Лісового

та Е.В. Кондукову [1], С.А. Кошкарлова, В.І. Бачинського, П.О. Куцик [2], М.М. Коцупатрого та У.О. Марчука[3] та інших. У своїх працях науковці пропонують різні підходи до трактування змістовності понятійної категорії «внутрішньогосподарський контроль», надають різні варіанти рішень його проблем проте, обмежено висвітлюють його проблематичні аспекти в специфічних умовах функціонування суб'єктів господарювання. Мається на увазі наявний військовий стан в Україні.

Зокрема, доволі змістовне трактуванням понятійної категорії «внутрішньогосподарський контроль» наводить у своїй праці М.М. Вуйців [4, с. 67] розглядаючи його як «...засіб підтримки процесу створення додаткової вартості шляхом прийняття зважених управлінських рішень у плануванні й управлінні операційною і фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання».

В свою чергу, Т.А. Наумова, Н.С. Акімова, О.В. Топоркова, Л.О. Кирильєва та І.В. Нестеренко [5, с. 9] розкривають поняття «система внутрішньогосподарського контролю» та пропонують розуміти його як «...політика і процедури внутрішнього контролю, прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання з метою забезпечення правильного й ефективного ведення господарської діяльності, збереження активів, запобігання шахрайству та помилкам, а також виявлення їх, забезпечення точності і повноти облікових записів, своєчасності підготовки достовірної фінансової інформації». В обох випадках науковці поєднують сутнісне розуміння категорії з метою здійснення внутрішньогосподарського контролю, при цьому, не окреслюють вплив людського чинника на саму процедуру контролю.

На наш погляд, доцільно трактувати понятійну категорію «внутрішньогосподарський контроль» як комплекс контрольних дій відповідальних осіб, здатних оцінити якісний рівень виконання функціональних обов'язків представниками адміністративно-управлінського персоналу, обґрунтувати знайдені похибки в їх роботі та встановити напрямки їх усунення, з метою забезпечення досягнення намічених стратегічних та тактичних задач майбутнього розвитку, з огляду на існуючі реалії. Ми вважаємо, такий підхід до розуміння сутнісного змісту даної понятійної категорії має ряд переваг: визначено, що внутрішньогосподарський контроль мають право проводити лише уповноважені особи від підприємства, конкретизовано суб'єкта перевірки, зазначено напрямок проведення контрольних процедур та їх зміст, висвітлено взаємозв'язок процедури проведення контрольних дій з ситуацією, яка характеризує стан предмету контролю на момент перевірки.

Варто зазначити, що проведення комплексного внутрішнього контролю суб'єктів господарювання підпорядковано ключовим його функціям. Однією з пріоритетних серед них вважається адаптація функції запобіжного змісту. Мається на увазі процедура розробки запобіжних заходів, котрі передбачають

прийняття певних управлінських дій націлених на недопущення порушень відповідальними особами.

У цьому зв'язку актуалізується питання проведення таких видів контролю як:

дослідницького, який виявляє проблеми, що не вдалося усунути;

коригуючого, який сприяє визначенню та виправленню проблем та помилок;

загального: інструменти якого, призначені для забезпечення стабільності та належного управління інформаційною системою суб'єкта господарювання.

Зазначені види внутрішньогосподарського контролю у сукупності сприяють вирішенню не лише тактичних завдань, а й стратегічних, особливо при формуванні інформаційного ресурсу для прийняття більш обґрунтованих та виважених управлінських рішень. В цілому, процес внутрішньогосподарського контролю суб'єктів господарювання підпорядкований трьома цілями: надійності фінансової звітності, дотриманню чинних законів і нормативних актів, ефективності діяльності. Саме рівень результативності та ефективності системи внутрішньогосподарського контролю є важливими інструментом управлінського циклу суб'єктів господарювання незалежно від обсягу та сфери бізнесу.

Висновки. За результатами проведених досліджень можна зробити ряд висновків. По-перше, суб'єктам господарювання, в умовах воєнного стану, необхідно посилити контрольні процедури за виконанням фінансової дисципліни з врахуванням облікових процедур, які стосуються всіх напрямків формування та використання виробничих, фінансових та людських ресурсів. По-друге, сутнісний зміст внутрішньогосподарського контролю розглядати як комплекс контрольних дій відповідальних осіб, здатних оцінити якісний рівень виконання функціональних обов'язків представниками адміністративно управлінського персоналу суб'єкта господарювання щодо виконання намічених стратегічних та тактичних задач майбутнього розвитку. По-третє, в умовах воєнного стану, з метою оперативного регулювання суб'єктом господарювання на змінні умови функціонування запровадити проведення проміжного внутрішньогосподарського контролю за результатами звітного кварталу. Такий підхід сприятиме підвищенню якісних параметрів управління на всіх рівнях, так як з'явиться можливість своєчасного внесення змін в проблематичні управлінські елементи, що викликані воєнним станом в Україні, а, як наслідок, підвищиться результативність контролю та його ефективність в сучасних реаліях функціонування суб'єктів господарювання

Список використаних джерел:

1. Аналітично-контрольні аспекти регулювання фінансово-господарської діяльності суб'єктів економіки : монографія за заг. ред. А. В. Лісового та Е. В.

Кондукової; Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2017 р. 346 с.

2. Кошкаров С.А., Бачинський В.І., Куцик П.О. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль у системі управління діяльністю виробничих підприємств. Чернівці : Золоті литаври, 2012. 264 с.

3. Коцупатрій М.М., Марчук У.О. Внутрішньогосподарський контроль в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств: монографія. Вінниця: ПП «ТД «Едельвейс і К», 2014. 268 с

4. Вуйців М.М. Розширення меж функціональності внутрішньогосподарського контролю. Економічний часопис–XXI. 2012. №1-2. С. 66-69.

5. Господарський контроль: навч. посіб. / [Т.А. Наумова, Н. С. Акімова, О.В.Топоркова, Л.О. Кирильєва, І.В.Нестеренко та ін.]; за ред. Т.А. Наумова. Харків: ДБТУ , 2021. 210 с.